

Enric Marquès, activista: Materials per a un debat

.....

LLUÍS
BOSCH MARTÍ

El pintor gironí Enric Marquès va ser un artista i un intel·lectual compromès amb el seu art, el seu temps i el seu país. Amb motiu de la seva mort recent, els qui personalment ens considerem deïxebles seus, a més de fervents amics i admiradors, creiem que el millor homenatge que es pot fer a la seva memòria és continuar amb l'esperit crític i la lluita en defensa d'aquelles idees a les quals l'Enric es mantingué fidel fins als darrers dies del seu prematur traspàs.

Un debat que no es farà

Hom voldria obrir una reflexió-debat, crítica- que sabem que no es farà a Girona, perquè aquí, com a la resta del país, amb prou feines si hi ha veritable esquerra ni marxistes compromesos en un nou art, ni cultura progressista al servei de les classes nacionals populars.

Per tant, a Girona, ser —o haver estat, com l'Enric Marquès— un artista, pintor, intel·lectual nacional popular, com diria Antonio Gramsci, és fer una dura travessa del desert. Perquè l'artista amb consciència històrica i de classe es troba, a Girona, sense una societat civil organitzada a través d'uns partits polítics progressistes, sense publicacions veritablement crítiques, plurals i democràtiques, sense ateneus ni associacions de veïns, i sense altres centres d'art que els elitistes post-moderns on el poble no és estimulat a anar-hi. A més, ens manca un públic que no estigui alienat pels valors petit-burgesos de la societat de consum de procedència americana.

L'Enric Marquès —igualment com volem fer els seus seguidors— sempre va intentar, malgrat les dificultats, ser conscient i actuar en la difusió, praxi orgànica, des dels anys de la dictadura franquista als de la transició —reforma sense ruptura— per la total reconversió de Girona i la resta de l'Estat, per a la modernització i per a la crisi del tardo-capitalisme dels monopolis multinacionals.

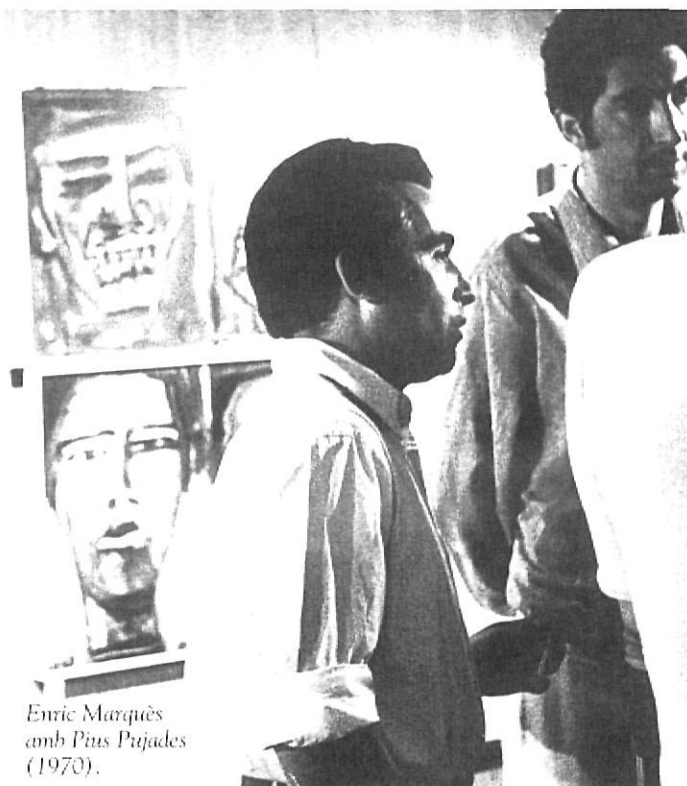
D'entrada vull afirmar, centrant el debat de l'artista i intel·lectual compromès en el sentit de Gramsci i de Sartre, que l'Enric Marquès, tot i ser un artista pintor compromès, era i fou un gran pintor, un artista d'una plàstica rotundament moderna, i que tot i ser un socialista crític, mai en la seva pintura, literatura i pensament no fou doctrinari, ni realista-socialista en el sentit pejoratiu i dogmàtic de l'època d'Stalin.

El pintor Enric Marquès, que emigrà els anys 50 a París fugint de la dictadura i d'una Girona clerical, burgesa, autoritària i reaccionària, va ser endut pel seu progressisme i la seva consciència a militar en el partit comunista, el més organitzat i actiu per lluitar contra el franquisme en la seva fase feixista, militar i clerical.

Un artista i un lluitador

Evidentment, com en totes les professions, hi ha homes de dretes o d'esquerrres o amb més o menys consciència social. Normalment per conformisme, per ignorància o per arribisme, es renuncia als propis orígens, arrels i classe. Però, per molt que neguem els seus i nostres antagonistes la seva validesa, tornarem a esmentar Marx i el seu cèlebre imperatiu, segons el qual la ideologia dominant és la de les classes dominants.

A Girona, quines són les classes dominants des de segles? Evidentment, s'han modernitzat i diversificat i, per no voler molestar ningú, no direm els noms dels vells i nous intel·lectuals, polítics orgànics de la nova situació reconvertida al servei de la Girona de sempre, on els artistes i els intel·lectuals crítics, com l'Enric Marquès, estan condemnats a una relativa marginalitat, si ensenyen massa el seu discurs, praxi i crítica.

Enric Marquès
amb Pius Piñades
(1970).

Perquè, parlem clar: l'Enric Marquès, com a marxista revolucionari, a més d'artista fou un lluitador, un activista, que aspirà a educar, formar i organitzar els seus companys de classe, ja fossin treballadors, artistes, intel·lectuals, etc.

Compaginador, grafista, animador

La seva praxi cultural crítico-educadora la podríem fer remuntar a les col·laboracions periodístiques enviades des de París al setmanari *Presència*, sota el pseudònim d'Eugení Ribalta. Cal destacar que, quan l'Enric tornà a viure a Girona, fou reclamat a participar en les taules de redacció de l'equip de la revista, on les seves opinions crítiques eren seriosament escoltades i debatudes.

El mateix podríem dir dels anys fundacionals d'*El Pant*. L'Enric fou el compaginador del diari, però també una mena de superredactor, animador de moltes lluites internes dels treballadors de la casa, i va donar suport, a través dels suplementos culturals del diari, a moltes iniciatives ciutadanes.

En el cas de la *Revista de Girona*, de la que fou igualment compaginador, en ser aquesta bimensual i més acadèmica, no hi pogué intervenir tan a fons; però una vegada més, gràcies a les seves inquietuds, idees i suggeriments, acabà formant part del consell de redacció; no en va visqué vint anys a París, on adquirí un enorme bagatge cultural i polític.

Caldria destacar, a més a més, les seves col·laboracions més combatives i crítiques, radicals, en diverses publicacions extra-parlamentàries.

A París, redactava, compaginava i il·lustrava *Art i Lluta*, publicació semiclandestina del front cultural del FRAP, proper al PCEML, per al qual va dissenyar i realitzar també moltes octavetes, petits pamflets d'intervenció i agitació puntual, en diferents moments històrics com el del procés de Burgos i altres.

Aquest material, que segurament es guarda en els seus arxius personals, seria bo que algun dia es pogués publicar.

"Esglat III" (1966).

Enric Marquès
en una manifestació
a la Rambla de Girona (1979).

Gravat per a una portada de Presència (1968).

L'Enric, com els vells anarquistes i comunistes, era un entusiasta de la lletra impresa, dels llibres i dels gravats. Com tants altres revolucionaris, treballà a París molts anys en una impremta, com a compaginador i grafista, tal com faria després a *El Punt* i a la *Revista de Girona*, a *El Batall*, a *La Xinxeta* o als *Quaderns Undarís*. La seva gran aspiració, com la de tots nosaltres, era la de tenir alguna publicació pròpia, i també locals i sales d'exposició alternatives.

Gravador: ètica i estètica

Una de les moltes tasques no gaire conegudes de l'Enric en el camp gràfic és la de gravador; el gravat, per la multiplicació i baix preu, permet la venda i la difusió de les obres, i és una de les tècniques més utilitzades pels artistes revolucionaris o socialment actius, des de Goya, Daumier, Posadas, etc.

L'Enric va ser un extraordinari gravador a la fusta. En la propera Mostra Antològica, que redescobrirà el gran pintor desconegut, també esperem que es podran descobrir els seus corrosius gravats; serà tot plegat una gran sorpresa per als veritables afeccionats a l'art de Girona, que tindran l'oportunitat de veure un veritable artista pintor revolucionari, avantgardista en l'estètica i també en l'ètica, que en ben pocs artistes van acompanyades.

La militància política

L'Enric, com tot veritable intel·lectual i artista, necessitava de la solitud del seu taller i estudi per crear la seva obra, cosa que realitzà apassionadament a Llagostera, però el ciutadà conscienciat, l'artista revolucionari d'idees socialistes, el militant democrata i anti-franquista, considerava que calia militar, organitzar-se políticament dins d'un partit, i aquest fou el PSUC a París, dels anys 55 als 67. És per això que la major part de la seva activitat política es va desenvolupar a França. De la d'aquí podem destacar que, juntament amb els germans Montalbán i altres comunistes gironins, va organitzar la primera vaga de postguerra a Girona, a la fàbrica dels Químics. L'Enric, durant molts anys, va passar claudesminament propaganda, consignes, idees per a l'acció, i va organitzar cèl·lules i grups d'acció.

Mural d'Enric Marquès a la Gran Via de Girona (1979).

JOSEP M. OLIVERAS

"Paolo Ocello, 1968"
(1969).

Les activitats col·lectives

Una altra de les seves creacions organitzatives va consistir a exportar de París la idea de polititzar els artistes i de propulsar uns col·lectius de gravadors de Madrid, Barcelona i Girona sota el nom d'*Estampa Popular*: una mena d'avantguarda crítica dels artistes cap a una visió més social, compromesa, desmitificadora i esquerrana de l'art i la societat.

Dins de la línia obertament col·lectiva, sota l'apadrinament de l'Enric –encara que ell no volgué entrar-hi com a individu– creàrem a Girona, en Bep Marquès –l'altre Marquès– i un servidor, el Grup Praxis 75, que va ser precursor de la futura Assemblea Democràtica d'Artistes de Girona on, quan aquesta es va constituir, es va integrar activament. Fundada per l'Enric Marquès i tota una sèrie d'artistes gironins, l'ADAG fou, per què no, una mena de societat llibertària; tot i que el nucli orgànic era de marxistes-socialistes, la línia llibertària era la més viva, ja que actuàvem d'una manera totalment lliure, espontània, més pròpia del situacionisme dels revolucionaris alternatius, dels contestataris del maig francès del 68.

Volem aclarir que l'Enric Marquès, des de l'abandó personal del PSUC a París, arran de la invasió de les tropes russes a Txecoslovàquia, no tornà orgànicament a cap més partit; només va participar com a independent en una candidatura de Nacionalistes d'Esquerra. L'ADAG fou un grup d'artistes totalment lliure, espontani, de base, sense directius ni consignes de cap partit. Els elements més actius érem marxistes llibertaris: només ens unien els quatre punts de l'Assemblea de Catalunya, l'antifranquisme i la lluita per la democràcia, en una perspectiva nacional popular catalana socialista.

Els últims anys i el comiat

Vint-i-cinc anys després de la congelació de l'ADAG, els marquesians van crear El Tigre, intent d'art col·lectiu –cartells, etc.– i un petit grup d'opinió que l'Enric va batejar amb el nom d'El Pes de la Palla. I més endavant, els deixebles hem creat *Germinal 93* i els *Quaderns Undaris*, mentre assistiem a l'ascensió i caiguda de la postmodernitat, del felipisme, pujolisme i nadalisme, tal com deïem a l'inici d'aquest debat que ningú no contestarà. El dia de l'acte cívic de comiat a l'Enric, molts d'aquests postmoderns es van fer presents a la Devesa, mentre els veritables deixebles del pintor s'aguantaven les llàgrimes i la ràbia, tot pensant que el poble, la societat civil desorganitzada, alienada pels mitjans de manipulació de masses, ni s'havia assabentat que aquella tarda ventosa i clara de setembre ens acomiadàvem d'un dels darrers artistes intel·lectuals, líder i representant de les mortes classes populars gironines. Però és aquest petit estol de rebels el que mantindrà encesa la flama i continuarà la lluita per la utopia emancipatòria.

Lluís Bosch Martí
és pintor i escriptor.

"Cavaller d'espases"
(1966).